

Programul de asistență a persoanelor temporar private de libertate

“

DE CE? După 90, când sistemul penitenciar s-a deschis foarte mult în sensul că instituția poate fi vizitată de organizații pentru drepturile omului, organizații umanitare, reprezentanți ai cultelor, etc., sistemul a cerut ajutorul altor instituții sau organizații pentru rezolvarea unor nevoi interne: lipsa de medicamente, cazarmament, săpun, detergent, spațiu de cazare.

Observăm că toate aceste nevoi au un singur răspuns: banii. Pe de altă parte, odată cu deschiderea către societate, s-a pus problema că în pușcăriile din România nu sunt respectate drepturile omului și astfel instituția a devenit obiectul monitorizării din partea diverselor organisme abilitate. Contextul în care activitățile se desfășoară sunt acelea ale unei tranziții delicate a sistemului de la statutul de instrument de reprimare al statului față de cetățeni, la statutul de sistem în folosul societății a cărui funcție în prezent nu este foarte bine definită. Cel puțin aceasta este concluzia noastră ca organizație a drepturilor omului care lucrează în sistem de 5 ani.

A respecta drepturile unui om care a decăzut din o parte din drepturile sale este o chestiune dificilă. Mai există și un alt aspect: dacă pedeapsa constă în pierderea libertății sau în tratamente degradante în închisoare. Poate că cetățeanul obișnuit aflat în stare de libertate nu are imaginea reală despre ceea ce înseamnă pedeapsa cu închisoarea. Reprezentarea pușcăriei în zilele noastre în general este dominată de imaginea gratiilor, a camerelor de deținere care văzute "în vizită" seamănă cu camere de spital, cu excepția culorii sau cu camerele de cazarmă cu excepția vizorului de la ușă. A doua dominantă este cea a violului homosexual și a bătăilor. Dar viața de pușcărie reală se află în spațiul foarte mare dintre aceste două extreme, ea este făcută din nevoia de a sta cu cineva de vorbă, nevoia de a da un telefon, de a vorbi cu cineva din afară, nevoia de a merge în afara celulei un anumit timp pe zi, medicul, vizita, ieșitul la muncă, ieșitul la biserică. Viața socială a individului nu se întrerupe în pușcărie ci continuă sub o altă formă. O formă în care niciuna din nevoile normle ale omului nu se poate satisface fără să fie gardianul de față sau fără ca acesta să aibă dreptul să fie de față oricând. Pentru orice mișcare în penitenciar, de la o cameră la alta, de la o secție la alta, la medic, la club, la vizită, la telefon, deținutul trebuie să fie însoțit de un subofițer supraveghetor. Acesta este punctul sensibil al întregii vieți de pușcărie. Teoretic, subofițerul este paznicul deținutului, într-o poziție de putere. În realitate, el trebuie să supravegheze orice mișcare a deținutului. Atunci când deținutul bate în ușă pentru că are nevoie de ceva, supraveghetorul trebuie să se ducă să vadă despre ce este vorba. Pe o secție de 200 sau 300 de oameni cu doar 3 sau 4 supraveghetori e simplu ca supraveghetorii să devină "victimele" deținuților. Deținuții se pot folosi de acest "trebuie să răspundă" și să îl facă pe subofițer să se simtă un servitor. Bineînțeles că există soluția simplă în care subofițerul nu mai răspunde și deținutul poate să bată în ușă până se plictisește și mai există soluția ca deținutul să găsească alte căi de a-l convinge pe supraveghetor să vină când este chemat. Aici este punctul în care intră în joc psihologii, asistenții sociali, o parte din

juriști, în general toți oamenii care luptă pentru respectarea drepturilor omului. Teoria spune și practica arată că un regim dur de penitenciar este sursa creșterii agresivității infractorilor, a celor care au fost supuși la acest tratament.

În prezent în penitenciare nu se duce o politică de duritate intenționată a tratamentului dar este de la sine înțeleasă duritatea care vine ca o consecință a trecutului și a condițiilor actuale. Suntem prea săraci ca să ne permitem să producem infractori. Trebuie însă discutat deschis, clar și cu multe persoane care au cunoștință de problemă și definit ce vrem de la pușcărie. Vrem ca ea să fie o fabrică de hoți, o lăsăm așa cum e. Vrem să contribuie la scăderea infraționalității, probabil că trebuie să găsim căi de a schimba sistemul folosindu-ne și de experiența altora.

SCOP

Resocializarea deținuților și monitorizarea respectării drepturilor omului ca parte a resocializării.

OBIECTIVE

- crearea de programe de suport pentru reintegrarea socială după detenție;
- crearea de programe de reeducare în penitenciare;
- pregătirea complementară a cadrelor.

ARII DE PROBLEME

COLABORATORII EXTERNI

Prin colaboratori externi înțelegem acele persoane angajate de organizații non-guvernamentale care desfășoară activități în penitenciar cu deținuții sau cadrele în cadrul unor programe. De asemenea persoane angajate de alte instituții ale statului și care desfășoară activități cu deținuții sau personalul penitenciar. În această categorie intră profesorii care predau în cadrul programului școlar în penitenciarele pentru adulți și preoții care oficiază în capelele penitenciarelor care nu au un preot angajat în sistem.

Sistemul penitenciar a fost una dintre instituțiile de stat cele mai deschise colaborării cu societatea civilă încă de la începutul anilor 90. Această atitudine pozitivă s-a reflectat atât în numărul mare de proiecte și programe desfășurate în penitenciare cât și în rezultatele obținute, Direcția Generală a Penitenciarelor având un rol primordial în preluarea de către lucrătorii din sistem a diverselor experiențe create în colaborare cu specialiștii din afara sistemului.

De ce spunem că există o problemă, dacă aceasta este situația?

Problema constă în diferența foarte mare de structură între penitenciar și restul lumii. Privarea de libertate nu se poate realiza în mod obiectiv altfel decât prin crearea unui set de reguli stricte de organizare a spațiului în scopul de a reține forțat indivizi izolați sau în grup în încăperi închise și de a-i supraveghea atunci când circulă în perimetrul destinat detenției astfel încât să fie imposibilă evadarea din instituția penitenciară. Această caracteristică de bază a mediului penitenciar are câteva consecințe care s-au simțit puternic în activitatea noastră de "colaboratori externi":

1. toate mișcările se desfășoară lent, atât mișcările fizice datorită traseelor unice și obligatorii și a verificărilor, cât și mișcările de informație: hârtiile care trebuie aprobate urmează un traseu obligatoriu și numai anumite cadre au acces la anumite tipuri de informație; de asemenea, nu există legătură telefonică directă din spațiul de detenție cu exteriorul, cu alte cuvinte nu se poate vorbi din oraș cu un membru din personal aflat în clădirile în care se află cazați deținuții
2. datorită sistemului militarizat inițiativa personală este practic imposibilă pentru membrii personalului care nu sunt investiți cu responsabilitatea de șef, iar dreptul la inițiativă se reduce proporțional cu poziția pe scară ierarhică a șefului respectiv; aceasta duce la situația paradoxală în care deciziile în privința unor activități de colaborare ar trebui să fie luate de persoane care nu ar avea competență în domeniu;
3. informația se află într-o rețea de manipulare bazată pe crearea, punerea în circulație și susținerea de informație falsă alături de cea adevărată: zvonuri;

Colaboratorii externi trebuie să studieze situația și să se adapteze pentru a desfășura programe de lungă durată. În același timp fac eforturi să evite de a se integra categoriei profesionale de personal de penitenciar.

EDUCAȚIA ÎN TRANZIȚIE

În cazul compartimentului sau departamentului sau direcției care are ca obiect educația deținuților și care s-a denumit în multe feluri din 1990 până în prezent, definiția tranziției este simplă: trecerea de la educația deținuților conform ideologiei partidului comunist la o educație pentru reintegrare socială. Piedicile majore aflate în calea celor care lucrează în domeniul educației deținuților - din experiența noastră - sunt:

1. criza de valori a societății în care ar trebui să se reintegreze deținutul după liberare;
2. lipsa de experiență metodologică atât înăuntrul cât și în afara sistemului;
3. lipsa de personal;
4. deprecierea absolută la care a ajuns reeducarea în ochii întregului personal din penitenciar.

În acest context s-au desfășurat programe fie de origine autohtonă, fie adaptând metodologii folosite în țări cu tradiție în domeniu. Programele desfășurate de GRADO au

urmărit să-și atingă obiectivele angajate dar și să contribuie la găsirea unor soluții aplicabile în practică în realitatea din România. În același timp programele GRADO au promovat tineri de profesii cu un statut nou și foarte legat de tranziție: asistent social, sociolog, psiholog.